

T.C.
TRABZON ÜNİVERSİTESİ

ENGELLİ ÖĞRENCİ BİRİMİ KOORDİNATÖRLÜĞÜ

ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLER İÇİN ÖNERİLEN ÖĞRETİMSSEL
UYARLAMALAR KILAVUZU

ÖNSÖZ

Üniversitelerde özel gereksinimli öğrencilerin akademik uyarlamalara (sınav düzenlemeleri, ders materyallerine erişim, destek hizmetleri vb.) erişiminin sağlanması, öğrencilerin yalnızca akademik başarılarını değil, aynı zamanda üniversiteye devamlılıklarını ve genel memnuniyet düzeylerini de olumlu yönde etkilemektedir.

Trabzon Üniversitesi Engelli Öğrenci Birimi Koordinatörlüğü olarak temel amacımız; üniversitemiz bünyesinde öğrenim gören özel gereksinimli öğrencilerin eğitim-öğretim süreçlerini kolaylaştırmak, öğrenme ortamlarında fırsat eşitliğini sağlamak ve gereksinim duydukları akademik ve sosyal destekleri sistematik biçimde sunmaktır.

Eğitim sürecine bakıldığında, lise düzeyine kadar olan dönemde özel gereksinimli bireylerin gelişimsel özellikleri ve ihtiyaçları doğrultusunda öğretmenler tarafından çeşitli öğretimsel düzenlemeler yapılmaktadır. Ancak üniversiteye geçişle birlikte, sorumluluk ve rollerde belirgin bir değişim yaşanmaktadır. Bu düzeyde özel gereksinimli öğrencilerin kendi ihtiyaçlarının farkında olmaları ve gerekli destekleri kendilerinin talep etmeleri beklenmektedir.

Ne var ki, öğrencilerin bir kısmı kendilerine sunulan destek hizmetlerinden haberdar olmamakta ya da bu hizmetleri kullanma konusunda çekinceler yaşayabilmektedir (örneğin, öğretim elemanından talepte bulunmaktan çekinme gibi). Bu durum, öğrencilerin gereksinim duydukları akademik veya sosyal desteklere erişememelerine neden olabilmektedir. Bu noktada Engelli Öğrenci Birimi Koordinatörlüğü, özel gereksinimli öğrenci ile üniversite arasındaki köprü işlevini üstlenmektedir. Öğrencilerimiz, birimiz web sitesinde yer alan **“Uyarlama Talep Formu”** ve **“Öğrenci Bilgi Formu”** aracılığıyla kendi bölüm başkanlıklarına ve bize ulaşabilir, gereksinimlerine uygun destek süreçlerini başlatabilirler.

Bu kılavuz, üniversitemiz bünyesindeki özel gereksinimli bireyler için yapılabilecek uyarlamalar hakkında yol gösterici bir çerçeve sunmak ve bu öğrencilerle etkileşimde bulunan tüm personel, akademisyen ve idari çalışanlara rehberlik etmek amacıyla hazırlanmıştır. Ancak unutulmamalıdır ki, her özel gereksinimli bireyin kendine özgü özellikleri, güçlü yönleri ve ihtiyaçları vardır. Bu nedenle kılavuzda yer alan bilgiler genel bir yönlendirme niteliğinde olup, her öğrenci bireysel gereksinimleri doğrultusunda esnek biçimde değerlendirilmelidir. Bunun yanı sıra gerçekleştirilen uyarlamaların etkililiğini değerlendirmek için öğrenciyi takip etmek ve karşılıklı geribildirim vermek son derece önem taşımaktadır.

Trabzon Üniversitesi olarak kapsayıcı bir öğrenme ortamı oluşturma yönündeki çabalarımız, tüm öğrencilerimizin eşit, erişilebilir ve destekleyici bir üniversite yaşamına sahip olmalarını sağlamayı amaçlamaktadır.

Engelli Öğrenci Birim Koordinatörü Burcu AKTAŞ

TÜRKİYE MEVZUATI ve KURUMSAL DÜZENLEMELER

1) Anayasal Temeller — Eğitim Hakkı ve Eşitlik

- **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Md. 42, Md. 10 vb.):** Eğitim hakkı ve eşitlik ilkesi, devletin eğitim imkânlarını sağlama yükümlülüğünü ve bireylerin eğitimden eşit şekilde yararlanmasını güvence altına almaktadır (ör. “Kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz.”, “Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.”) Bu genel ilkeler; özel gereksinimli bireylerin eğitim hakkına hukuki zemin sağlar.

Uygulama çıkarımı: Her kademedeki eğitim kurumu, özel gereksinimli bireylerin eğitim erişimini ve fırsat eşitliğini sağlayacak düzenlemeleri yapmakla yükümlüdür (ör. uygun yerleştirme, uyarlamalar, erişilebilirlik).

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

2) Uluslararası Yükümlülük — BM Sözleşmesi

- **Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına ilişkin Sözleşme (CRPD):** Türkiye'nin katılımı ve sözleşme ilkeleri (eşit erişim, ayrımcılık yasağı, erişilebilirlik) ulusal politikaların ve mevzuatın yorumunda temel norm olarak kullanılır.

Uygulama çıkarımı: Yerel mevzuat yorumlanırken “ayrımcılık yapmama”, “erişilebilirlik” ve “tam katılım” ilkeleri göz önünde tutulmalıdır.

<https://chr-observatories.uwazi.io/en/entity/qp2w3yhy39/text>

3) Temel Ulusal Kanunlar ve KHK'lar

- **5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun —** engellilerin eğitim hakkı, erişim, bütünleştirme ve ayrımcılık yasağı gibi hususları düzenler; devletin ve kurumların yükümlülüklerini belirtir.

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5378&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

- **573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK) —** özel eğitim gereksinimi olan bireylere ilişkin eğitim hizmetlerinin düzenlenmesine ilişkin hükümler içerir. (MEB mevzuat dizininde yer alır.)

<https://mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.573.pdf>

- **Uygulama çıkarımı:** Okullar ve diğer eğitim kurumları, bireysel değerlendirme/yerleştirme, özel eğitim hizmet planları, destek eğitimine yönelik yükümlülükleri bu kanun hükümlerine göre yerine getirir.

4) Millî Eğitim Bakanlığı Düzenlemeleri (K-12)

- **Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (MEB, 2018 ve güncellemeleri):** Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere ilişkin tanımlar, değerlendirme, yerleştirme, destek eğitim hizmetleri, RAM (Rehberlik ve Araştırma Merkezi) süreçleri gibi ayrıntılı uygulama hükümlerini içerir.

https://orgm.meb.gov.tr/meb_ivs_dosyalar/2018_07/09101900_ozel_egitim_hizmetleri_vonetmeligi_07072018.pdf

5) Erişilebilirlik ve Fiziksel Düzenlemeler (mekân ve hizmet)

- **Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği; ilgili Türk Standartları (TS 9111 vb.)** ve 5378 sayılı Kanun'un erişilebilirlikle ilgili hükümleri: kamu binaları, açık alanlar, toplu taşıma ve üniversite kampüslerinin erişilebilir olması gerekliliğini getirir.

Uygulama çıkarımı: Fiziksel düzenlemeler (rampalar, işaretlemeler, asansörler, görsel/işitsel destekler) ve e-döküman/dijital erişilebilirlik eğitim kurumlarının yükümlülüğündedir.

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=18614&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

6) Ölçme-Değerlendirme ve Sınav Uygulamaları

- **Engelli Bireylere Yönelik Sınav Uygulamalarında ve Engelli Kontenjanında Aranacak Sağlık Şartlarına Dair Yönetmelik (YÖK/ÖSYM düzenlemesi):** Yükseköğretime giriş ve kurum içi sınavlarda engelli adaylara yapılacak uyarlamalar (ek süre, yardımcı araç, ayrı salon vb.) ve sağlık şartları düzenlenir. ÖSYM ve YÖK kılavuzları bu çerçevede güncellenir.

Uygulama çıkarımı: Sınav uyarlamaları (ek süre, yazılı yerine sözlü, soru formatı değişikliği, yardımcı uygulayıcı) yönetmelik esaslarına göre talep ve raporla sağlanır.

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/03/20220308-13.htm>

7) Yükseköğretim Özel Düzenlemeleri

- **Yükseköğretim Kurumları Engelliler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği:** Üniversitelerde Engelli Öğrenci Birimleri kurulması, görev/işleyiş esasları, danışma ve koordinasyon mekanizmaları gibi hususları düzenler. Üniversiteler ayrıca kendi **Engelli Öğrenci Birimi Yönergelerini** yayımlar.

<https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=14214&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

- **YÖK — Engellilere yönelik sınav uygulamaları ve Engelsiz Üniversite Ödülleri Usul ve Esasları:** Yükseköğretimde erişilebilirlik uygulamalarını teşvik eden “Engelsiz Üniversite / bayrak ödülleri” kriterleri ve üniversite yükümlülükleri açıklanır. Üniversiteler bu esaslara göre erişilebilirlik ve uyarlama politikaları geliştirir. E

Engelli Öğrencilerin Yabancı Dil Dersi Muafiyeti

<https://egitim.yok.gov.tr/documentFiles/17594042501.Engelli%20%C3%96%C4%9Frencilerin%20Yabancı%20Dil%20Dersi%20Muafiyeti.pdf>

- Özel Yetenek Sınavlarında Engelli Öğrenci Kontenjanı Ayrılması
<https://egitim.yok.gov.tr/documentFiles/17594042501.%E2%80%8B%C3%96zel%20Yetenek%20S%C4%B1navlar%C4%B1nda%20Engelli%20%C3%96%C4%9Frenci%20Kontenjan%C4%B1%20Ayr%C4%B1lmas%C4%B1.pdf>
- Engelli Öğrencilerin Ders Muafiyeti Yazısı
<https://egitim.yok.gov.tr/documentFiles/1759404263189.Engelli%20%C3%96%C4%9Frencilerin%20Ders%20Muafiyeti%20Yaz%C4%B1s%C4%B1.pdf>
- Engelli Öğrencilere Yapılan Ara ve Final Sınavları Yazısı
<https://egitim.yok.gov.tr/documentFiles/1759404263143.Engelli%20%C3%96%C4%9Frencilere%20Yap%C4%B1lan%20Ara%20ve%20Final%20S%C4%B1navlar%C4%B1%20Yaz%C4%B1s%C4%B1.pdf>
- Engelli Öğrencilerin Özel Yetenek Sınavına Başvuruları ile İlgili Kararlar
<https://egitim.yok.gov.tr/documentFiles/1759404263146.%E2%80%8BEngelli%20%C3%96%C4%9Frencilerin%20%C3%96zel%20Yetenek%20S%C4%B1nav%C4%B1na%20Ba%C5%9Fvurular%C4%B1%20ile%20%C4%B0lgili%20Kararlar.pdf>
- İşitme Engelli Öğrencilerin Yabancı Dil Muafiyetine İlişkin Karar
<https://egitim.yok.gov.tr/documentFiles/1759404278290.%E2%80%8B%C4%B0%C5%9Fitme%20Engelli%20%C3%96%C4%9Frencilerin%20Yabanc%C4%B1%20Dil%20Muafiyetine%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Karar.pdf>
- Özel Yetenek Sınavına Başvuracak Öğrenciler Hakkında
<https://egitim.yok.gov.tr/documentFiles/1759404283139.%E2%80%8B%C3%96zel%20Yetenek%20S%C4%B1nav%C4%B1na%20Ba%C5%9Fvuracak%20%C3%96%C4%9Frenciler%20Hakk%C4%B1nda.pdf>
- Özel Yetenek Sınavlarında YGS Puanlarının Geçerlilik Süresine İlişkin Karar
<https://egitim.yok.gov.tr/documentFiles/175940436490.ozel-yetenek-ygs-gecerlilik.pdf>
- Özel Yetenek Sınavlarında Sınav Ortamlarının Oluşturulmasına İlişkin Karar
<https://egitim.yok.gov.tr/documentFiles/1759404384306.%C3%96zel%20Yetenek%20S%C4%B1navlar%C4%B1nda%20S%C4%B1nav%20Ortamlar%C4%B1n%C4%B1n%20Olu%C5%9Fturulmas%C4%B1na%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Karar.pdf>
- Özel Yetenek Sınavına Başvuracak Engelli Adaylar İçin Başarı Sırasına İlişkin Karar

<https://egitim.yok.gov.tr/documentFiles/1759404384470.%C3%96zel%20Yetenek%20S%C4%B1nav%C4%B1na%20Ba%C5%9Fvuracak%20Engelli%20Adaylar%20%C4%B0%C3%A7in%20Ba%C5%9Far%C4%B1%20S%C4%B1ras%C4%B1na%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Karar.pdf>

Uygulama çıkarımı: Üniversiteler öğrenci kabulden başlayarak öğrenim sürecine kadar (ders materyali erişimi, sınav uyarlamaları, fiziksel erişim, danışmanlık hizmetleri) yasaya ve YÖK düzenlemelerine göre düzenlemeler yapmalı; Engelli Öğrenci Birimi aracılığıyla başvuruları yönetmelidir.

8) Yerel ve Kurum İçi Düzenlemeler / Yönergeler

- **Trabzon Üniversitesi Engelli Öğrenci Birimi Koordinatörlüğü Yönergesi;** Trabzon Üniversitesi bünyesinde öğrenim gören özel gereksinimli öğrenciler için sunulan destek hizmetlerini içermektedir.

Uygulama çıkarımı: Öğrenciler ve uygulayıcılar, somut uyarlama isteklerini ve kanıtlarını (sağlık raporu, ÇÖZGER/ESKR gibi) ilgili üniversite birimine sunar; üniversitenin yönergesine göre işlem yapılır.

<https://trabzon.edu.tr/Images/Uploads/YONERGELER/Engelli%20%C3%96%C4%9Frenci%20Birimi%20Y%C3%B6nergesi.pdf>

ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLER VE ÖNERİLEN UYARLAMALAR

1. Zihin Yetersizliği Olan Bireyler

Zihin yetersizliği olan bireyler ile ilgili tanım ve tanı ölçütlerine ilişkin bilgiler Tablo 1' de yer almaktadır.

Tablo 1 <i>Farklı kaynaklara göre zihin yetersizliği olan bireyler</i>				
Kaynak	Terim	Tanım	Tanı Ölçütleri / Açıklamalar	Düzyey
DSM-5 (APA, 2013)	<i>Intellectual Disability (Intellectual Developmental Disorder)</i>	Zihinsel işlevlerde (akıl yürütme, problem çözme, soyut düşünme, akademik öğrenme) ve uyumsal işlevlerde (iletişim, sosyal katılım, bağımsız yaşam) yetersizlik	1. Ortalama altı entelektüel işlev (IQ $\approx$ 70 ve altı) 2. Uyumsal işlevlerde belirgin yetersizlik 3. 18 yaşından önce başlaması	Hafif, Orta, Ağır, Çok Ağır
ICD-10 (WHO, 1992)	<i>Mental Retardation</i>	Zihinsel işlevlerin gelişiminde durma veya eksiklik	IQ ölçümleri: Hafif: 50–69 Orta: 35–49 Ağır: 20–34 Çok Ağır: <20 + Uyumsal davranış becerilerinde eksiklik	Hafif, Orta, Ağır, Çok Ağır
Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (MEB, 2018)	<i>Hafif/Orta Düzey Zihinsel Yetersizlik</i>	Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde sınırlılık	Hafif düzey: Sınırlı düzeyde özel eğitim ve destek eğitim ihtiyacı Orta düzey: Temel akademik, günlük yaşam ve iş becerilerinde yoğun özel eğitim ve destek eğitim ihtiyacı	Hafif, Orta (yönetmelikte özellikle bu iki düzey tanımlanır)

Tablo 1 detaylı incelendiğinde zihin yetersizliği olan bireylerin bilişsel işlevlerin yanı sıra uyumsal davranışlarda sınırlılıklar ile karakterize edildiği görülmektedir. Zihin yetersizliği olan bireyler oldukça heterojen bir grup olmakla birlikte soyut düşünme, problem çözme, akıl yürütme, edinilen becerileri hatırlama ve farklı bağlamlara genelleme becerilerinde çeşitli sınırlılıklar yaşayabilmektedir. Bunun yanı sıra motivasyon eksikliği de yaşayabilmektedir. Ayrıca sınırlı dikkat süresi ve görevler arası geçişte güçlükler yaşayabilmektedir. Tüm bu gelişimsel özellikler zihin yetersizliği olan bireylerin akranlarına göre daha yavaş öğrenmelerine neden olmaktadır.

Zihin yetersizliği olan bireylerin genel gelişimsel özellikleri dikkate alındığında yapılabilecek öğretimsel uyarlamalar şu şekildedir:

Uyarlama Alanı Öneri / Uygulama

Fiziksel Ortam	Öğrencinin dikkatini sürdürmesini kolaylaştırmak amacıyla gürültüden uzak, dikkat dağıtıcı uyaranların azaltıldığı bir oturma düzeni oluşturulmalıdır. Gerekli durumlarda öğrencinin ön sıralarda oturması veya öğretim elemanına yakın konumlandırılması destekleyici olabilir.
Öğretim Süreci	Öğretimde çoklu sunum biçimleri (görsel, işitsel, uygulamalı) kullanılmalıdır. Öğrenme süreci küçük adımlara bölünmeli, tekrar ve pekiştirme fırsatları sunulmalı, somut materyaller kullanılmalıdır. Öğrencilere sınav öncesinde örnek soru veya alıştırmalar verilmesi, düzenli ve yapıcı geri bildirim sağlanması önerilir. Öğretim materyalleri ve dersle ilgili okuma listeleri ders öncesinde (mümkünse dönem başı) öğrenci ile paylaşılmalıdır.
Akran Desteği	Mentor-akran desteği (peer mentoring) sağlanabilir. Öğrenciye ders öncesi, ders sırasında ve sonrasında destek olabilecek bir akran atanabilir. Bu akran; not tutma, ödev ve proje çalışmalarında yardımcı olma, ders materyallerini açıklama gibi konularda öğrenciye rehberlik edebilir.
Materyal Paylaşımı	Ders notları, sunum slaytları ve özet materyaller önceden paylaşılmalıdır. Kavram haritaları, kontrol listeleri ve yapılandırılmış özetler kullanılabilir. Gerekğinde ders kitabı ve diğer materyallerin sadeleştirilmiş versiyonları sağlanabilir.
Sesli / Görsel Kayıt	Dersin sesli veya video kaydı alınarak öğrencinin dersi tekrar dinleyip anlamadığı bölümleri pekiştirmesi sağlanabilir. Bu kayıtlar gizlilik ilkeleri doğrultusunda paylaşılmalıdır.
Teknoloji ve Yardımcı Araçlar	Öğrencinin öğrenmesini desteklemek için sesli kitap, konuşma tanıma yazılımları, görsel destekleyici programlar ve interaktif öğrenme uygulamaları kullanılabilir.
Sınav Uyarlamaları	Öğrencinin performansını en doğru şekilde değerlendirebilmek için; süre uzatımı, soru sayısının azaltılması, çoktan seçmeli veya kısa cevaplı sınavlar, açık uçlu yerine yapılandırılmış sorular, sözlü yerine yazılı (ya da tersi) sınav seçenekleri ve kısa, açık yönergeler kullanılabilir.

2. İşitme Yetersizliği Olan Bireyler

İşitme yetersizliği olan bireyler ile ilgili tanım ve tanı ölçütlerine ilişkin bilgiler Tablo 2' de yer almaktadır.

Tablo 2 <i>Farklı kaynaklara göre işitme yetersizliği olan bireyler</i>			
Kaynak	Terim	Tanım	Tanı Ölçütleri / Açıklamalar
DSM-5 (APA, 2013)	Bozukluk olarak ele alınmamakta, tıbbi bir durum olarak değerlendirilmektedir.	İşitme kaybı, iletişim bozukluklarıyla ilişkili tıbbi durum olarak değerlendirilir.	Tipi (iletimsel/sensörinöral/karma), Derecesi (hafif–çok ileri), başlangıç yaşı önemli
ICD-10 (WHO, 1992)	<i>Conductive/Sensorineural Hearing Loss</i>	Dış, orta veya iç kulaktaki işlev bozukluğu sonucu işitme kaybı.	H90: iletim tipi, H91: diğer; dereceler: hafif, orta, ileri, çok ileri
Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (MEB, 2018)	<i>İşitme Yetersizliği</i>	İşitme duyarlılığının kısmen veya tamamen kaybı nedeniyle özel eğitim ihtiyacı olan birey	İşitme kaybının düzeyi bireyin eğitim performansını etkiler

Tablo 2 detaylı incelendiğinde işitme yetersizliğinin bir bozukluktan ziyade tıbbi bir durum olarak ele alındığı görülmektedir. İşitme yetersizliği olan bireyler farklı tür – tip ve derecede işitme kaybına sahip olabilmektedir. İşitme yetersizliği olan bireylerin işitsel bilgiye ulaşmada yaşadıkları güçlükler dil ve iletişim becerilerinde sınırlılıklara neden olmaktadır. Bu sınırlılıklar günlük yaşamlarını ve dolaylı olarak akademik yaşantılarını etkilemektedir. İşitme yetersizliği olan bireyleri ile ilgili önemli olan noktalardan biri erken tanılanmış olmaları ve işitme cihazı kullanıyor olmalarıdır.

İşitme yetersizliği olan bireyler için gürültülü ortamlar iletişim becerilerini etkileyebilmekte ve işitsel materyallerden tam olarak yararlanamamalarına neden olabilmektedir. Bu nedenle yapılacak öğretimsel uyarlamalar onların dil ve iletişimsel özelliklerinin yanı sıra tıbbi durumlarını (kullanılan cihaz türü – işitme kaybı derecesi vb.) da dikkate alacak şekilde planlanmalıdır. İşitme yetersizliği olan bireylerin genel gelişimsel özellikleri dikkate alındığında yapılabilecek öğretimsel uyarlamalar şu şekildedir:

Uyarlama Alanı Öneri / Uygulama

Fiziksel Ortam

Dersliklerde akustik düzenlemeler yapılmalı ve gürültü en aza indirilmelidir. İşitme cihazı veya koklear implant kullanan öğrenciler için cihazlarıyla uyumlu FM sistemleri ya da Bluetooth destekli mikrofon sistemleri sağlanabilir. Öğretim elemanı, ders esnasında öğrencinin yüzünü net şekilde görebileceği biçimde konumlanmalı ve yüz yüze iletişime özen göstermelidir.

Öğretim Süreci

Ders anlatımı yazılı anlatım ve tekrarlarla desteklenmelidir. Derste bir video, film, vb izletilecekse bu görsel materyalin altyazılı olması sağlanmalıdır. Öğretim süreci görsel materyaller ile desteklenmelidir. Öğretim materyalleri ve dersle ilgili okuma listeleri ders öncesinde (mümkünse dönem başı) öğrenci ile paylaşılmalıdır.

Uyarlama Alanı Öneri / Uygulama

Akran Desteği	Ders sırasında not tutucu akran desteği sağlanabilir. İşaret dili bilen öğrenciler veya tercüman ile işbirliği yapılabilir. Grup çalışmaları veya proje süreçlerinde iletişimi kolaylaştıracak akran aracılığı kullanılabilir.
Materyal Paylaşımı	Ders slaytları ve notları önceden paylaşılmalı, video materyallerin altyazılı versiyonları sunulmalıdır. Ayrıca yazılı özetler, terim listeleri ve tanım tabloları kullanılabilir. Görsel ve metinsel destek materyalleri tercih edilmelidir.
Sesli / Görsel Kayıt	Dersin video kaydı alınması durumunda, işaret dili tercümanının kamerada görünmesi sağlanmalıdır. İşitsel içeriğin desteklenmesi amacıyla FM sistemleri, yazılı transkriptler veya altyazılar kullanılabilir.
Teknoloji ve Yardımcı Araçlar	Altyazı ve transkript yazılımları, işaret dili uygulamaları, görsel-interaktif öğrenme araçları ve işitme cihazı destek sistemleri (FM, Bluetooth vb.) kullanılabilir. Bu teknolojiler öğrencinin dersi takip etmesini kolaylaştırır.
Sınav Uyarlamaları	Öğrencinin performansını doğru şekilde değerlendirmek için yazılı sınav tercih edilmelidir. İşitsel içerikli sınavların görsel veya yazılı uyarlanmış versiyonları hazırlanabilir. Sorular sınav öncesinde yazılı olarak sunulabilir. Sözlü sınavlarda tercüman desteği, işaret dili veya yazılı yanıt hakkı ve ek süre sağlanabilir.

3. Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) Olan Bireyler

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan bireyler ile ilgili tanım ve tanı ölçütlerine ilişkin bilgiler Tablo 3’ de yer almaktadır.

Tablo 3 <i>Farklı kaynaklara göre OSB olan bireyler</i>			
Kaynak	Terim	Tanım	Tanı Ölçütleri / Açıklamalar
DSM-5 (APA, 2013)	<i>Autism Spectrum Disorder</i>	Sosyal iletişim ve etkileşimde sürekli yetersizlik, sınırlı ve tekrarlayıcı davranış örüntüleri	Belirtiler erken dönemde başlar, işlevsellikte belirgin bozulmaya yol açar
ICD-10 (WHO, 1992)	<i>Çocukluk Otizmi / Asperger Sendromu / PDD-NOS</i>	Sosyal etkileşim, iletişim ve davranışta niteliksel bozulma	3 yaşından önce başlama, sosyal etkileşim, iletişim ve sınırlı/tekrarlayıcı davranışlar.
Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (MEB, 2018)	<i>Otizm Spektrum Bozukluğu</i>	Sosyal etkileşim, iletişim, ilgi ve davranışlarda sınırlılık ve takıntılı tekrarlar gösteren birey	Eğitim performansını etkileyen düzeyde sınırlılıklar

OSB; sosyal iletişim/etkileşimde yetersizlikler ve sınırlı/tekrarlayıcı davranış örüntüleri ile karakterize edilen nörogelişimsel bir bozukluktur. OSB bir spektrum olarak ele alınmaktadır. Bu durum OSB’li bireylerin yetersizlikten etkilenme düzeylerinin oldukça değişkenlik gösterebileceği anlamına gelmektedir. OSB’li bireyler; sosyal iletişim ve etkileşimde güçlükler yaşayabilmekte, duyuşsal uyaranlara(ışık, ses, koku vb.) ve rutin değişimlerine hassasiyet gösterebilmekte, ilgi alanları bakımından sınırlı bir alana yoğunlaşma eğilimi gösterebilmektedirler. OSB’li bireyler için öngörülebilirlik, yapı ve netlik önemlidir.

OSB olan bireylerin genel gelişimsel özellikleri dikkate alındığında yapılabilecek öğretimsel uyarlamalar şu şekildedir:

Uyarlama Alanı Öneri / Uygulama

Fiziksel Ortam Ders ortamında gürültü, yoğun ışık, keskin koku ve hareketli görseller gibi duyuşsal yükleri azaltacak düzenlemeler yapılmalıdır. Net sınırlar, yapılandırılmış oturma düzeni ve tutarlı sınıf düzeni öğrencinin dikkatini ve güven duygusunu destekler.

Öğretim Süreci Öğretim sürecinde açık, net ve görsel destekli yönergeler verilmelidir. Karmaşık görevler küçük, yönetilebilir adımlara bölünmelidir. Görsel programlar, görev listeleri ve modelleme kullanılabilir. Sosyal etkileşimi teşvik etmek amacıyla küçük ve destekleyici grup çalışmaları planlanmalıdır. Öğrencinin özel ilgi alanlarının öğretim içeriğine entegre edilmesi motivasyonu artırabilir. Öğretim materyalleri ve dersle ilgili okuma listeleri ders öncesinde (mümkünse dönem başı) öğrenci ile paylaşılmalıdır.

Akran Desteği Mentor veya sosyal akran sistemleri kullanılabilir. Grup çalışmaları sırasında rollerin önceden yapılandırılması öğrencinin sosyal katılımını kolaylaştırır. Akranlarla etkileşim fırsatları, öğretim elemanı rehberliğinde ve net sosyal kurallar çerçevesinde planlanmalıdır.

Uyarlama Alanı Öneri / Uygulama

Materyal Paylaşımı	Ders programı ve takvimi önceden sunulmalı, ders içerikleri açık biçimde yazılı ve görsel olarak paylaşılmalıdır. Terim sözlükleri, örnek ödev yönergeleri ve önceden hazırlanmış değerlendirme kriterleri kullanılabilir. Bu sayede öğrencinin öngörülebilirlik ve yapı ihtiyacı desteklenir.
Sesli / Görsel Kayıt	Derslerin video ve ses kaydı alınabilir. Sunum materyalleri görsellerle desteklenmeli, karmaşık grafik ve diyagramlarda açıklayıcı betimlemeler yapılmalıdır. Bu uygulamalar öğrencinin tekrar yoluyla öğrenmesini ve anlam pekiştirmesini kolaylaştırır.
Teknoloji ve Yardımcı Araçlar	Görsel zaman çizelgesi uygulamaları, hatırlatıcı dijital araçlar, interaktif görsel materyaller ve açık yapılandırılmış öğrenme yönetim sistemi modülleri kullanılabilir. Bu araçlar öğrencinin planlama, görev tamamlama ve öz düzenleme becerilerini destekler.
Sınav Uyarlamaları	Açık ve net sınav yönergeleri verilmelidir. Sınav ortamı duyuşal uyarılardan arındırılmış olmalıdır. Öğrenciye ek süre, ara verme hakkı ve alternatif sınav biçimleri (örneğin proje, sunum veya yazılı özet) sunulabilir. Yapılandırılmış soru formatları (örneklerle destekli) tercih edilmelidir.

4. Görme Yetersizliği Olan Bireyler

Görme yetersizliği olan bireyler ile ilgili tanım ve tanı ölçütlerine ilişkin bilgiler Tablo 4' te yer almaktadır.

Tablo 4 <i>Farklı kaynaklara göre görme yetersizliği olan bireyler</i>			
Kaynak	Terim	Tanım	Tanı Ölçütleri / Açıklamalar
DSM-5 (APA, 2013)	Bozukluk olarak ele alınmamakta, tıbbi bir durum olarak değerlendirilmektedir.	Görme yetersizliği tıbbi durum olarak değerlendirilir	Gelişimsel bozukluklarda ayırıcı tanı yapılır
ICD-10 (WHO, 1992)	<i>Visual Impairment / Blindness</i>	Görme keskinliği veya alanında kayıp	Az görme, ciddi görme kaybı, körlük
Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (MEB, 2018)	<i>Görme Yetersizliği</i>	Görme duyarlılığını tamamen ya da kısmen kaybetmiş birey	Eğitim performansını olumsuz etkileyen görme kaybı

Görme yetersizliği gelişimsel bir bozukluk değil tıbbi bir durumdur. Görme yetersizliği olan bireyler için önemli olan nokta görme kaybının derecesi, günlük yaşam ve eğitim – öğretim faaliyetlerinde hangi duyarlarından (işitme – görme) ağırlıklı olarak yararlandıklarıdır. Görme yetersizliği olan bireyler görsel materyalleri / durumları algılama ile ilgili kısmi ya da tam sınırlılık yaşayabilmektedirler. Bu durum yazılı metinleri okuma güçlüğü; yön bulma ve sınıf içi navigasyon sorunlarına yol açabilmektedir. Bu nedenle materyal ve mekânsal uyarlamalar oldukça önemlidir.

Görme yetersizliği olan bireylerin genel gelişimsel özellikleri dikkate alındığında yapılabilecek öğretimsel uyarlamalar şu şekildedir:

Uyarlama Alanı Öneri / Uygulama

Öğretim Süreci Katı zaman çizelgeleri yerine öğrencinin sağlık durumuna ve enerji düzeyine göre esnek programlar uygulanmalıdır. Ders kayıtları, not paylaşımı ve çevrim içi materyaller ile öğrenme sürekliliği desteklenmelidir. Gerekğinde çevrim içi ders veya bireyselleştirilmiş öğretim seçenekleri sunulabilir. Dersin içeriğinde yer alan resim, grafik, tablo gibi görsel materyaller sesli olarak betimlenmelidir. Az gören öğrencilerin öğretim görevlisini ve tahtayı iyi takip edebileceği bir yere oturması sağlanmalıdır. Öğretim materyalleri ve dersle ilgili okuma listeleri ders öncesinde (mümkünse dönem başı) öğrenci ile paylaşılmalıdır.

Akran Desteği Fiziksel yardım gerektirebilecek durumlarda akran asistan desteği sağlanabilir. Uzun süreli devamsızlıklarda ders notlarının paylaşılması, grup çalışmalarında görev dağılımının esnek tutulması ve akranla çevrim içi iletişim olanakları teşvik edilmelidir.

Materyal Paylaşımı Tüm ders materyalleri elektronik formatta önceden paylaşılmalı, öğrencinin ders dışı zamanlarda erişimine açık olmalıdır. Uzun süreli hastane veya evde eğitim durumlarında özet ders notları ve video içerikleri sağlanabilir.

Uyarlama Alanı Öneri / Uygulama

Sesli / Görsel Kayıt

Dersin sesli veya video kaydı alınmalı, öğrenci gerektiğinde çevrim içi olarak derse erişebilmelidir. Görsel materyaller PDF veya fotoğraf formatında paylaşılabilir. Sesli anlatımlar, çevrim içi ders platformlarında destekleyici olarak kullanılabilir.

Teknoloji ve Yardımcı Araçlar

Bilgisayar veya tablet kullanımı; sesli / dikte yazma yazılımları; çevrim içi öğrenme platformları (ör. EBA, Google Classroom, Zoom) kullanılabilir. Uzaktan erişim altyapısı güçlendirilerek öğrencinin hastalık dönemlerinde eğitime katılımı sürdürülebilir.

Sınav Uyarlamaları

Ek süre; sınav salonlarının fiziksel erişilebilirliği; bilgisayar veya elektronik ortamda sınav imkânı; ara mola verilmesi; telafi sınav olanağı; devamsızlık nedeniyle kaçırılan sınavlar için alternatif değerlendirme yöntemleri (proje, sunum, ödev) uygulanabilir. Gerekli durumlarda uygun koşullar sağlanarak sınav esnasında dizüstü bilgisayar kullanımına izin verilebilir. İhtiyaç duyulması halinde öğrencilerin yardımcı araç gereç ile (teleskopik gözlük, prizmatik gözlük, büyüteç, vb) sınavlara girmeleri sağlanmalıdır.

5. Öğrenme Güçlüğü Olan Bireyler

Öğrenme güçlüğü olan bireyler ile ilgili tanım ve tanı ölçütlerine ilişkin bilgiler Tablo 5' te yer almaktadır.

Tablo 5 <i>Farklı kaynaklara göre öğrenme güçlüğü olan bireyler</i>			
Kaynak	Terim	Tanım	Tanı Ölçütleri / Açıklamalar
DSM-5 (APA, 2013)	<i>Specific Learning Disorder</i>	Akademik becerilerde (okuma, yazılı anlatım, matematik) belirgin güçlük	En az 6 aydır devam eden güçlük, yaş ve eğitim düzeyine göre düşük performans
ICD-10 (WHO, 1992)	<i>Specific Developmental Disorders of Scholastic Skills</i>	Okuma, yazma, matematik becerilerinde gelişimsel bozukluk	F81.0: disleksi, F81.1: yazılı anlatım, F81.2: diskalkuli
Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (MEB, 2018)	<i>Özel Öğrenme Güçlüğü</i>	Okuma, yazma, matematik gibi akademik alanlarda yaşıtlarından belirgin şekilde geri kalan birey	Eğitim performansını etkileyen öğrenme güçlüğü

Öğrenme güçlüğü olan bireyler zihinsel işlevlerde normal veya normal üstü olmakla birlikte okuma, yazılı anlatım veya matematik gibi akademik becerilerde, kronolojik yaşına ve aldığı eğitime kıyasla beklenenin altında performans göstermektedirler. Ayrıca dikkat, bellek ve işleme hızında çeşitli sınırlılıklar yaşayabilirler. Ayrıca hata yapma eğilimi; stres altında performans düşüşü gösterebilirler. Akademik becerilere ilişkin bu özellikleri öğrenme güçlüğü olan bireylerin okul ve günlük yaşamda belirli işlevleri yerine getirememelerine neden olabilmektedir.

Öğrenme güçlüğü olan bireylerin genel gelişimsel özellikleri dikkate alındığında yapılabilecek öğretimsel uyarlamalar şu şekildedir:

Uyarlama Alanı Öneri / Uygulama

Fiziksel Ortam	Dikkati dağıtıcı uyanların azaltıldığı, sade ve düzenli oturma planı oluşturulmalıdır. Öğrencinin tahtayı net görebileceği, öğretim materyallerine kolay erişebileceği bir konumda oturması sağlanmalıdır.
Akran Desteği	Okuma-yazma ve not alma desteği sağlayan akranlar görevlendirilebilir. Grup çalışmaları yapılandırılmalı, öğrenciye tartışma ve soru sorma fırsatları verilmelidir. Ders sonrasında kavram pekiştirmeye yönelik kısa tartışma oturumları planlanabilir.
Öğretim Süreci	Ders materyalleri sade, açık ve yapılandırılmış biçimde sunulmalıdır. Görsel destekler, örnek olaylar ve adım adım yönergeler kullanılabilir. Öğrenmenin kalıcılığı için sık tekrarlar ve pekiştirme etkinlikleri uygulanmalıdır. Teknolojik araçlar (okuma-yazma yazılımları, sesli kitaplar, dikte sistemleri) öğrenme sürecine entegre edilmelidir. Öğretim materyalleri ve dersle ilgili okuma listeleri ders öncesinde (mümkünse dönem başı) öğrenci ile paylaşılmalıdır.
Materyal Paylaşımı	Metinlerin okunabilirliği artırılmış versiyonları; sesli kitaplar; özet notlar; örnek çözülmüş test soruları ve görsel destekli anlatımlar sağlanabilir. Karmaşık içerikler için kavram haritaları veya tablo şeklinde sunumlar yapılabilir.

Uyarlama Alanı Öneri / Uygulama

Sesli / Görsel Kayıt

Dersin ses ve video kaydı alınabilir; konuşma metnlerinin yazılı transkriptleri paylaşılabilir. Görsel materyaller sesli açıklamalarla desteklenmeli; öğrenciye not alma uygulamaları veya dijital kayıt araçlarıyla çalışma imkânı verilmelidir.

Teknoloji ve Yardımcı Araçlar

Okuma-yazma destek yazılımları (ör. SAS-Smart Dinleti Programı, Y-DEP, Kurzweil, Ghotit), metinden konuşmaya/dikte araçları, yazım ve gramer düzeltme yazılımları kullanılabilir. Ayrıca öğrenme, dikkat ve hafıza destekleyen uygulamalar (ör. dijital planlayıcılar, hatırlatıcılar) öğrenmeyi kolaylaştırabilir.

Sınav Uyarlamaları

Ek süre tanınmalı; sınavlar gerektiğinde bölümlere ayrılmalıdır. Çoktan seçmeli, kısa yanıtı veya yapılandırılmış açık uçlu sorular tercih edilebilir. Soruların okunabilir puntoyla hazırlanması önemlidir. Alternatif değerlendirme biçimleri (ör. sözlü sınav, proje, sunum) sunulabilir.

6. Fiziksel Yetersizliği Olan Bireyler

Fiziksel yetersizliği olan bireyler ile ilgili tanım ve tanı ölçütlerine ilişkin bilgiler Tablo 6' da yer almaktadır.

Tablo 6 <i>Farklı kaynaklara göre fiziksel yetersizliği olan bireyler</i>			
Kaynak	Terim	Tanım	Tanı Ölçütleri / Açıklamalar
DSM-5 (APA, 2013)	Bozukluk olarak ele alınmamakta, tıbbi bir durum olarak değerlendirilmektedir.	Motor becerilerde sınırlılıklara yol açan tıbbi durumlar	Serebral palsi, spina bifida, kas distrofileri gibi kategorileri içerir.
ICD-10 (WHO, 1992)	G80–G83 vb.	Merkezi sinir sistemi ve kas-iskelet sistemine bağlı hareket bozuklukları	Kalıcı motor yetersizlik, günlük yaşamı etkilemesi
Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (MEB, 2018)	<i>Ortopedik Yetersizlik</i>	Doğuştan ya da sonradan kas-iskelet, sinir sistemi veya eklemlerde bozukluk nedeniyle eğitim ihtiyacı olan birey	Eğitim performansını etkileyen düzeyde fiziksel yetersizlik

Fiziksel yetersizlik gelişimsel bir bozukluk olarak değil tıbbi bir durum olarak ele alınmaktadır. Fiziksel yetersizliği olan bireyler; merkezi sinir sistemi, kas-iskelet sistemi ve ortopedik yetersizliğe sahip olabilmektedir. Fiziksel yetersizliği olan bireylerin motor becerilerde yaşadıkları sınırlılıklar günlük yaşamlarını olumsuz etkileyebilmektedir. Bu sınırlılıklar kimi zaman akademik uyarlama gereksinimini de oluşturmaktadır.

Fiziksel yetersizliği olan bireylerin genel gelişimsel özellikleri dikkate alındığında yapılabilecek öğretimsel uyarlamalar şu şekildedir:

Uyarlama Alanı Öneri / Uygulama

Fiziksel Ortam	Rampalar, asansörler, geniş masa ve oturma alanları sağlanmalıdır. Sınıf, laboratuvar ve kampüs alanlarının erişilebilirliği güvence altına alınmalıdır. Gerektiğinde oturma düzeni öğrencinin hareket alanına göre yeniden planlanmalıdır. Acil çıkış yolları ve tuvaletler erişilebilir hale getirilmelidir.
Akran Desteği	Fiziksel yardım gerektirebilecek durumlarda akran desteği sağlanabilir. Akranlar not paylaşımı, materyal taşınması, grup çalışmaları ve sınıf içi organizasyonlarda destek olabilir. Akran işbirliği, öğrencinin bağımsızlık düzeyini koruyacak şekilde yapılandırılmalıdır.
Materyal Paylaşımı	Ders materyalleri elektronik formatta (PDF, dijital notlar vb.) önceden paylaşılmalıdır. Fiziksel materyallerin taşınmasını zorlaştıran durumlarda yardımcı araçlar (örneğin tablet standı, dijital not defteri) kullanılabilir. Uzaktan erişim için çevrim içi doküman paylaşımı sağlanabilir.
Sesli / Görsel Kayıt	Dersler sesli ya da video formatında kaydedilerek öğrencinin erişimine açılabilir. Görsel materyallerin fotoğraf veya PDF versiyonları sağlanmalı, gerektiğinde derslere çevrim içi katılım olanağı verilmelidir. Gerektiğinde dersin canlı yayını veya asenkron izlenme seçeneği sunulabilir.

Uyarlama Alanı Öneri / Uygulama

**Teknoloji ve
Yardımcı
Araçlar**

Bilgisayar, tablet, sesli/dikte yazma yazılımları, uyarlanabilir klavye veya fare gibi yardımcı teknolojiler kullanılabilir. Çevrim içi öğrenme platformlarına erişim kolaylaştırılmalı, fiziksel gereksinimlere uygun mobilya ve sınıf ekipmanları (yüksek masa, tekerlekli sandalye erişimi vb.) temin edilmelidir. Gerektiğinde uzaktan eğitim veya hibrit katılım seçenekleri sunulabilir.

**Sınav
Uyarlamaları**

Sınavlar için ek süre verilmelidir. Sınav salonları fiziksel olarak erişilebilir olmalı, gerekirse öğrenciye uygun oturma düzeni veya ayrı bir sınav ortamı sağlanmalıdır. Bilgisayar veya sesli yanıt sistemi kullanımı desteklenebilir. Uzun sınavlarda ara mola, alternatif sınav tarihleri veya telafi sınav imkânları sunulabilir.

7. Süreğen Hastalığı Olan Bireyler

Süreğen hastalığı olan bireyler ile ilgili tanım ve tanı ölçütlerine ilişkin bilgiler Tablo 7' de yer almaktadır.

Tablo 7 <i>Farklı kaynaklara göre süreğen hastalığı olan bireyler</i>			
Kaynak	Terim	Tanım	Tanı Ölçütleri / Açıklamalar
DSM-5 (APA, 2013)	Bozukluk olarak ele alınmamakta, tıbbi bir durum olarak değerlendirilmektedir.	Süreğen hastalıklar ruhsal bozuklukların gidişini etkileyen tıbbi durumlardır.	Örn: epilepsi, diyabet, kalp hastalıkları
ICD-10 (WHO, 1992)	E10–E14, I20–I25 vb.	Kronik hastalıklar, en az 6 ay süren ve günlük yaşamı sınırlayan sağlık durumu	Diyabet, astım, epilepsi, kalp hastalıkları vb.
Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (MEB, 2018)	<i>Süreğen Hastalığı Olan Birey</i>	En az 12 ay süreyle tıbbi destek ve tedavi gerektiren, eğitim performansını etkileyen birey	Eğitim ve günlük yaşamda özel gereksinim duyma

Süreğen hastalık gelişimsel bir bozukluk olarak değil tıbbi bir durum olarak ele alınmaktadır. Süreğen hastalığı olan bireylerin sağlık durumları kimi zaman ders devamlılıklarını etkileyebilmektedir. Bu nedenle süreğen hastalığı olan bireyler için yapılacak uyarlamalar öncelikli olarak derse katılımlarını (çevrimiçi katılım vb.) arttırmaya yönelik olmalıdır.

Süreğen hastalığı yetersizliği olan bireylerin genel gelişimsel özellikleri dikkate alındığında yapılabilecek öğretimsel uyarlamalar şu şekildedir:

Uyarlama Alanı Öneri / Uygulama

Fiziksel Ortam	Öğrencinin sağlık durumuna göre sınıf oturma düzeni ve ortam koşulları (aydınlatma, ısı, havalandırma) uygun hale getirilmelidir. Gerektiğinde dinlenme köşesi veya kısa süreli molalar için alan oluşturulmalıdır. Acil müdahale planı ve ilk yardım olanakları sınıfta erişilebilir olmalıdır.
Akran Desteği	Sınıf içi etkinliklerde öğrencinin fiziksel ve duygusal desteğini kolaylaştıracak akran işbirliği sağlanabilir. Uzun süreli devamsızlıklarda not paylaşımı, ödev yardımı ve çevrim içi iletişim desteği teşvik edilmelidir. Akran ilişkilerinde öğrencinin gizliliği korunarak destek sağlanmalıdır.
Öğretim Süreci	Öğrencinin enerji düzeyi ve tedavi takvimi dikkate alınarak esnek ders planlaması yapılmalıdır. Uzaktan eğitim veya çevrim içi ders seçenekleriyle öğrenme sürekliliği sağlanabilir. Ders içeriği gereksiz tekrarlardan arındırılarak öz bilgiye odaklanmalıdır. Gerektiğinde bireyselleştirilmiş öğretim planı (BEP) güncellenmelidir. Öğretim materyalleri ve dersle ilgili okuma listeleri ders öncesinde (mümkünse dönem başı) öğrenci ile paylaşılmalıdır.
Materyal Paylaşımı	Ders materyalleri dijital olarak önceden paylaşılmalı, öğrenci hastanede veya evdeyken erişim sağlayabilmelidir. Görsel-işitsel materyallerin kısa ve modüler biçimde hazırlanması öğrenme motivasyonunu destekler. Geri dönüşlerde öğrenme kayıplarını azaltmak için özet materyaller sunulabilir.

Uyarlama Alanı Öneri / Uygulama

Sesli / Görsel Kayıt	Dersler sesli veya video olarak kaydedilmeli, öğrenciye çevrim içi izleme olanağı verilmelidir. Gerekirse öğretim elemanı veya akran tarafından ders özeti sesli olarak paylaşılabilir. Sağlık durumuna bağlı devamsızlıklarda video dersler ve kayıtlar öğrenme bütünlüğünü korumaya yardımcı olur.
Teknoloji ve Yardımcı Araçlar	Uzaktan erişim araçları (Zoom, EBA Canlı, Google Classroom vb.) aktif olarak kullanılabilir. Tablet, dizüstü bilgisayar ve dijital defter uygulamalarıyla öğrencinin öğrenme süreci desteklenmelidir. Gerekğinde çevrim içi danışmanlık, rehberlik ve öğretmen-veli iletişim platformları devreye alınmalıdır.
Sınav Uyarlamaları	Sınav tarihleri öğrencinin tedavi süreci ve sağlık durumuna göre esnek biçimde planlanmalıdır. Ek süre, ara mola, çevrim içi sınav veya proje temelli değerlendirme seçenekleri sunulabilir. Uzun süreli devamsızlıklarda ödev veya sunum tabanlı alternatif değerlendirme yöntemleri kullanılabilir.

KAYNAKÇA

- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). *Resmî Gazete* (Sayı: 17863, 9 Kasım 1982). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf>
- Birleşmiş Milletler. (2008). *Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme (Convention on the Rights of Persons with Disabilities - CRPD)*. *Resmî Gazete* (Sayı: 5825, 14 Temmuz 2009). <https://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-e.pdf>
- 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun. (2005). *Resmî Gazete* (Sayı: 25868, 7 Temmuz 2005). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378.pdf>
- 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (1997). *Resmî Gazete* (Sayı: 23011, 6 Haziran 1997). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.573.pdf>
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. *Resmî Gazete* (Sayı: 30471, 7 Temmuz 2018). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707-8.htm>
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2021). *Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği*. *Resmî Gazete* (Sayı: 31417, 20 Mart 2021) <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/03/20210320-3.htm>
- Yükseköğretim Kurulu. (2010). *Yükseköğretim Kurumları Engelliler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği*. *Resmî Gazete* (Sayı: 27672, 14 Ağustos 2010). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/3.5.15793.pdf>
- Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM). (2023). *Engelli Adaylar İçin Sınav Uygulamaları Kılavuzu*. <https://www.osym.gov.tr/TR,13137/engelli-adaylar-icin-sinav-uygulamaları.html>
- Yükseköğretim Kurulu. (2024). *Engelsiz Üniversite Ödülleri Usul ve Esasları*. <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/DuyuruDetaylari/2024-engelsiz-universite-basvuru.aspx>
- Burgstahler, S. (2015). *Universal design in higher education: From principles to practice*. Harvard Education Press.
- Kavale, K. A., & Forness, S. R. (2000). What definitions of learning disability say and don't say: A critical analysis. *Journal of Learning Disabilities*, 33(3), 239–256. <https://doi.org/10.1177/002221940003300303>
- Lerner, J. W., & Johns, B. (2012). *Learning disabilities and related mild disabilities: Characteristics, teaching strategies, and new directions* (12th ed.). Cengage Learning.
- Mather, N., & Wendling, B. J. (2012). *Essentials of dyslexia assessment and intervention*. Wiley.
- Rao, K., Edelen-Smith, P., & Wailehua, C. (2015). Universal design for learning and special education: Is it time for a new dialogue? *Disability and Rehabilitation*, 37(13), 1157–1161. <https://doi.org/10.3109/09638288.2014.972585>
- Römhild, A., & Holleder, A. (2023). Accessibility and inclusion in higher education for students with disabilities: Institutional support and academic accommodations. *Higher Education Research & Development*, 42(5), 995–1011. <https://doi.org/10.1080/07294360.2022.2140304>
- Şafak, P. (2014). Görme engelli bireylerin eğitiminde materyal uyarlamaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 15(3), 77–95. https://doi.org/10.1501/Ozlegt_0000000208
- Tinklin, T., Riddell, S., & Wilson, A. (2004). Policy and provision for disabled students in higher education in Scotland and England: The current state of play. *Studies in Higher Education*, 29(5), 637–657. <https://doi.org/10.1080/0307507042000261589>
- U.S. Department of Education. (2020). *Students with disabilities preparing for postsecondary education: Know your rights and responsibilities*. Office for Civil Rights. <https://www2.ed.gov/about/offices/list/ocr/transition.html>